

Hyllinge småkyrka

Lunds stift

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

KRISTINA SIMONSSON, 2016-11-21

jais
arkitekter
—

Svenska kyrkan
LUNDS STIFT

Hyllinge småkyrka

Björnekulla-Västra Broby församling, Åsbo kontrakt, Lunds stift
Västra Broby socken, Hyllinge 3:91, Åstorp kommun, Skåne län, Skåne

Beskrivning och historik

Kyrkomiljön

Hyllinge samhälle ligger vid E4:an i ett öppet jordbrukslandskap sydväst om Åstorp och en dryg mil nordöst om Helsingborg.

Samhället växte upp på 1890-talet. 1896 bildades Hyllinge Stenkols och Lerindustriaktiebolag för att bryta stenkol och lera. Bolaget såldes senare till Höganäsbolaget. 1897 byggdes järnväg mellan Hyllinge och Bjuv. Gruvindustri och tegelbruk har präglat byn. Brytningen pågick mellan 1901-1928. Under denna period byggdes bostäder till de anställda, en del ritade av Höganäsbolagets arkitekt Martin Cronsiö. Längs trädkantade gator byggdes tegelhus med sadeltak täckta med tegelpannor. Fasaderna är av mörkrött tegel eller putsade. En del trädgårdar har murar längs gatan som sammanbinder husen med de speciella kolbodarna. Samhället byggdes upp under kort tid efter en stadsplan med fabriksbyggnader och bostäder men även affär, folkets hus, skola och kapell.

Arbetsbostäder och kolbodor ritade av Martin Cronsiö. Arbetsbostäder från gruvtiden.

Efter gruvans nedläggning var Hyllinge länge en liten by, men på 1970-talet började samhället åter växa med småhus. De gamla gruvhusen omges idag av bebyggelse från 1970-talet och framåt. De flesta är fristående villor men även lägenheter i tvåvåningshus finns. I byn finns skola, folkets hus, idrottsplats och kyrka. På senare år

har Hyllinge blivit ett handelscentrum med flera stormarknader. På andra sidan motorvägen ligger industrin Ecophon. Hyllinge är en tillväxtort och nya villor byggs. Kyrkan ligger mitt i byn omgiven av äldre hus från gruvtiden mot söder, mot väster flerbostadshus i två plan, mot norr en idrottsplats och mot öster förskola och folkets hus.

Kyrkobyggnaden

I Hyllinge fanns tidigare ett bårkapell som användes som gudstjänstlokal. Planer på att bygga en ny egen kyrka började 1975. Ett första ritningsförslag togs fram 1978. Det förkastades av Riksantikvarieämbetet, som istället föreslog Wolfgang Huebner som arkitekt. Ett nytt förslag presenterades 1980 som positivt godkändes. Kyrkan invigdes 1981.

Wolfgang Huebner var utbildad i Stockholm och arbetade bland annat hos Sven Markelius innan han 1957 startade eget kontor. En av hans mer kända byggnader är Storkällans kapell i Nacka. Han vann också arkitekttävlingen angående nytt församlingshem till Lewerentz berömda kyrka i Klippan. Förslaget förverkligades dock aldrig.

Kyrkan i Klippan är inspirerad av cistercienserklostrens utformning. Cisterciensorden vände sig mot vällevnaden i dåtidens kloster och ville återgå till ett mer enkelt och asketiskt liv. Orden kom till Sverige på 1100-talet då bland annat Herrevads kloster i Skåne grundades. De flesta kloster följde en gemensam plan med kyrkan och övriga byggnader grupperade runt en fyrkantig innergård.

Mellan 1945 och 2000 byggdes 700 nya kyrkor i Sverige, de flesta före 1975. Ambitionen var att bygga vardagskyrkor i de snabbt växande nya stadsdelarna. Kyrkorna kombinerades med församlingslokaler för framförallt barn- och ungdomsverksamhet. Modernismen slog igenom i kyrkobyggandet på 1960-talet när internationellt kända arkitekter som Sigurd Lewerentz och Peter Celsing ritade tegelkyrkor av det mörkbruna Helsingborgsteglet. Hyllinge kyrka är byggd i deras efterföljd och med inspiration från dem.

Kyrkan har dragits med tekniska problem sedan starten. Zinktaket har läckt i skarvarna på grund av felaktig läggning och taket byttes till papptak 2001. Krönplåtarna har förlängts. Problem med vatteninträngning i betongstenen har funnits och medel för att tätas stenen har testats. Vatteninträngning finns vid vissa fönster och problemet utreds. De flesta fönster är utbytta, de är bytta vid olika tidpunkter. En del till aluminiumpartier, en del till träfönster och andra till aluminiumklädda träfönster. Ett förråd har byggts till i förrummet. Runt entréplatsen har ett nätstaket satts upp och de låga belysningspollarna är bytta till högre

stolpbelysning.

I kyrkorummet har den ursprungliga predikstolen tagits bort och är ersatt av en ambo. En mängd föremål har tillkommit i kyrkorummet.

En gipsvägg klädd med fusktegeltapet av plast är uppsatt i konfirmandrummet för att avdela ett förråd till kyrkorummet. Öppningen i väggen mellan två ungdomslokaler var tidigare cirkelrund vilket är ändrat. I vissa rum har taket klätts med akustikplattor istället för plywood.

Exteriör

Kyrkoanläggningen innehåller både kyrka och församlingslokaler, uppdelade i olika byggnadskroppar som är sammanbundna och grupperade runt en öppen atriumgård. Kyrkorummet i norr höjer sig över de andra lägre byggnadskropparna i ett plan med församlingslokaler. Kyrkorummet är slutet medan församlingsbyggnaderna vänder sig utåt med mer fönster.

Ytterväggarna är av betongsten i format som tegelstenar. Murstenen kommer från Tåstarps betongfabrik. Ytterväggen är uppbyggd som en dubbelmur med betongsten på in och utsida med mellanliggande mineralull. Fasaderna är släta utan dekorationer, takgesims eller utskjutande takfot. Grunden är gjuten betongplatta, sockeln är av betong. Huset är pålat ner till 33 meters djup till fast berg.

Kyrkorummets gavlar höjer sig med två höga skivor över pulpettak. Dessa gavlar är murade med större format på stenen på in och utsida än övriga väggar. De olika murstensformaten går över kyrkorummets hörn. Längst ner är hörnen i muren på kyrkorummet indraget.

Fönstren är isolerglas i olika format. Ursprungligen var det träfönster, en del är numera utbytta till svarta aluminiumpartier. Fönstren sitter parvis med en betongpelare emellan. Ovanför fönstren ligger betongbalkar som vilar på en betongpelare mellan fönstren, men utan upplägg i ändarna. Dessa balkar och pelare av betong bildar ett T-kors som återkommer på alla ställen med sammansatta fönster utom i kyrkorummet. Gången runt atriumgården som förbinder alla rummen har fönster från golv till tak, med svarta aluminiumpartier. Fönsterbläcken är av svart plåt. Församlingslokalerna har mycket fönster i markplan medan kyrkorummet har två högsittande fönster mot söder.

Kyrkporten till förrummet utomhus är en bred trädörr, uppbyggd av ett ramverk med fyllning av liggande svartmålade brädor. Längst ner finns ett litet runt öppet hål och mitt på dörren en rund svart plåt.

Ytterdörrarna är svarta täta trädörrar med en vertikal skåra i mitten. Vid sidan om dörren finns ett smalt sidoglasfönster.

Taken är låglutande pulpettak utan takutsprång täckta av svart asfaltpapp.

Avtäckningsplåtar är av aluzink. Avvattningens stuprör är mycket speciella i form av

öppna trärännor klädda med aluzink som vinklas ut från fasaden. På äldre vykort ser det ut som dessa rännor varit oklädda eller täckta med svart plåt.

Entré. Fasad mot väster. Avvattning med öppna rännor.

Fasad mot öster.

Atriumgården med dörrarna till förrummet.

Fasad mot sydväst.

Klockrum och fläktrum nås utifrån med en galvad gallerdukstrappa på kyrkans norrsida. Svarta bräddörrar täcker ingången. Klockan hänger i en metallställning. Kyrkans norr och östsida är täta förutom denna bräddörr.

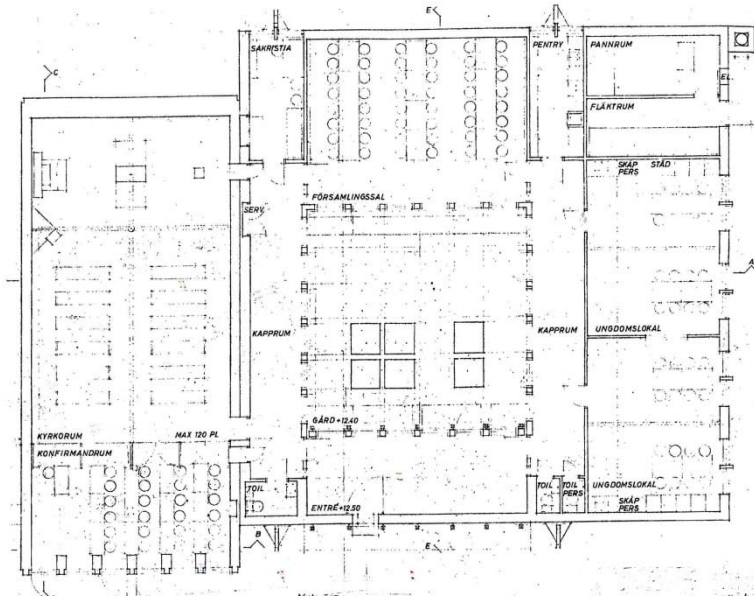
Interiör

Från den breda kyrkporten kommer man in i ett entrérum utomhus som är täckt av ett brant pulpettak som svävar över väggarna. De svarta takstolarna bärs av dubbla reglar som är förankrade på väggarnas utsida. Golvet är asfalterat. Sex dubbeldörrar av trä uppbyggda av ramverk och vertikala ribbor med öppna springor emellan leder till atriumgården. Ett förråd med svart stående panel och beige dörr är tillbyggt i förrummet. Svarta täta trädörrar leder i norr och söder till kapprum i den gång som omger atriumgården.

Gemensamt för hela anläggningen är att golven är av kvadratiska plattor av naturasfalt som skiftar mellan grått och svart beroende på patina. Inga trösklar finns mellan rummen. Väggarna är murade av oputsad grå betongsten. Väggarna möter golven utan golvlistor. Taken är täckta av björkplywoodskivor. Dörrarna av skiftande

bredder är täta svarta trädörrar med en vertikal skåra i mitten. Dörrarna ansluter till murarna med en mjukfog utan några foder.

Väggarna i ”pelargången”, kapprummen har en vägg med betongsten och en sida med fönster från golv till tak som sitter mellan betongpelare mot atriumgården. Fönstren är insatta så att det inifrån bara syns glas utan karmar. Taket är klätt med plywood i norra gången medan i södra gången är golvet sänkt nedanför plywoodtaket med ett undertak med akustikplattor i bärverk.

Plan över Hyllinge småkyrka. Öster är uppåt på ritningen.

Kyrkorummet

Ingången till kyrkorummet är med en enkeldörr från söder i bakre delen av rummet. Kyrkorummet har rektangulär planform och traditionell riktning mot altaret i öster. Golvet är i en nivå och belagt med samma golvplattor som i hela anläggningen. Takhöjden är drygt sju meter som högst med pulpettak. Taket är klätt med björkplywood mellan reglar. En längsgående limträbalk från öster till väster mitt i rummet är förbunden med två kraftiga tvärställda limträbalkar, en mellan kor och långhus och en vid ”läktaren”.

Murarna är av oputsad betongsten i tegelformat mot norr och söder medan korväggen i öster är murad av sten med större format. Mitt i östväggen är en vertikal öppen fog från golv till tak utan bruk. Mot väster är väggen täckt av fyra dubbeldörrar som leder in till konfirmandsal och som kan utöka kyrkorummet. Dörrarna är uppbyggda med ramverk av björk och fyllningar av björkfanér. Ovanför finns ett förråd som delvis döljs av en kraftig limträbalk.

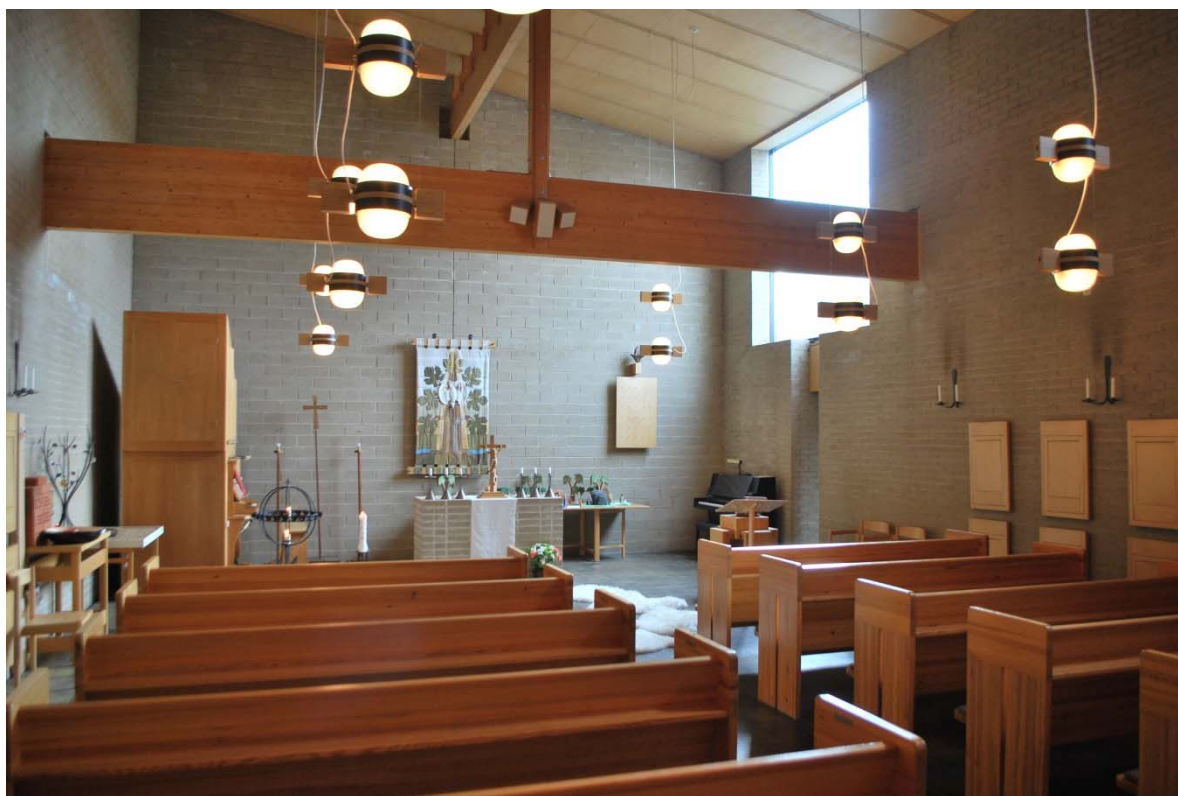
Två högsittande fönster finns i söderväggen. Endast himlen syns. Det stora fönstret som belyser koret är enluft och ”hål i mur” utan karm. Under korfönstret fortsätter en

murslits med en smal dörröppning som är prästingång som är belägen mittför altaret med samma bredd som altaret.

Installationerna är dolda, inga störande radiatorer utan golvvärme. Ventilation med tilluft är genom golvspringor intill väggen. Inga golvlister finns utan muren möter golvet.

Öppna fasta bänkar står på ömse sidor om mittgången. Längs norr och söderväggarna hänger stolar som hopfällda är rektangulära björkplattor. De bildar ett mönster med 12 plattor på varje vägg. Över dem hänger lampetter av smide.

I koret står det fasta murade altaret i mitten. På norrsidan står kororgel, ljusbärare, bord och dopträd. På södersidan står ambo, dopfunt och piano. Framför altaret ligger fårskinn i en ring.

Kyrkorummet mot altaret i öster.

I väster avdelas kyrkorummet med en hel vägg med björkdörrar till *konfirmandrummet*. I detta rum är hela västväggen täckt med fönster från golv till tak mellan betongpelare. Taket har senare tillagda akustikplattor mellan furutakstolar. Golvet är lika övriga rum. Rummet har väggar lika övriga väggar murade med betongsten men är på senare år avdelat med ett förråd med en gipsvägg klädd med en tegeltapet av plast mot norr.

Kyrkorummet mot väster.

Barnrum.

Taket i kyrkorummet.

Betongbalkar som bildar T-kors. Fasad väster.

Sakristian intill kyrkorummet har golv och väggar lika övriga rum. Fönstren är utbytta mot vita fönster till skillnad mot alla övriga fönster som är svarta.

Församlingssalen integrerar "pelargången" i rummet. Pulpettaket är klätt med björkplywood, liksom en del av väggarna. Övriga väggar av betongsten. Ventilation med galvade tallriksventiler är symmetriskt placerade på östväggen i linje med armaturen.

Pentryt har originalinredning med björkskåp, golv och väggar lika övriga rum.

Barn/ungdomslokalerna har specialgjorda skåp med släta luckor av björk utan handtag längs öst och västväggarna. Ytterväggarna har parvisa fönster delade med en pelare och en ovanförhängande betongbalk. Väggar är av betongsten, pulpettaket är sänkt med akustikplattor i bärverk.

Även *toaletterna* har samma material som hela anläggningen, betongsten på väggar, en vägg med björkplywood med stor rund spegel och samma golvplattor.

Inredning och inventarier

Altaret från 1981 är ritat av Wolfgang Huebner. Det är ett blockaltare murat av samma betongsten som väggarna.

Altartavlan är en textilapplikation från 1989 gjord av Britt-Inger Lanner. Bilden har två sidor som vänds vid olika högtider under kyrkoåret.

Altarkrucifixet av trä är snidat av Wiggo Johansson, född i Hyllinge. Jesus är klädd i arbetskläder.

Dopfunten, från 1981, av furu är ritad av Wolfgang Huebner. ”Benen” består av furuskivor åt fyra sidor med öppna hörn och bildar ett kors.

Dopskål och kanna från 1981 är saltglaserad keramik från Höganäsbolaget, drejade av Sven Bolin.

Ambo av trä. Lutad plywoodskiva på ett skaft med en kryssfot. Den tidigare predikstolen av furu är undanställd i ett förråd.

Bänkinredningen från 1981 ritad av Wolfgang Huebner är av furu och öppen. Gavlarna är rektangulära med rak ovankant, en vertikal öppen springa finns i gavlarna. Gavlar finns både mot mittgång och sidogångar. Ryggarna är täta och släta. Psalmbokshylla är integrerat i ryggstödet. Grå dynor ligger i bänkarna.

Stolar från 1981 av björk ritade av Wolfgang Huebner. Stolarna hänger på väggarna som dekorativa ”plattor” och är hopfällbara extrastolar.

Kororgeln, köpt på 2000-talet, är tillverkad av A Mårtenssons orgelfabrik i Lund. Fasaden är av ek, dess övre del har pulpettaksform. Framför piporna finns fyra luckor som kan öppnas och stängas.

Klockan från 1981 är gjuten av Bo Bergholtz, Bergholtz klockgjuteri, Sigtuna. Den väger 320 kg och har en diameter om 78 cm med slagtonen C2. Klockan har inskription med ett bibelord. Klockstolen är av metall.

Kyrkotomten

Kyrkan saknar kyrkogård, men kyrkan är omgiven av en gräsmatta. I gräsmattan finns en cirkelrund stenlagd ränna och en trädcirkel av klotlönn runt kyrkan. Gångarna till entrén är belagda med betongsten. Ett lågt nätstaket omringar entréplatsen med gatlyktor.

Byggnader på kyrkotomten

Inga övriga byggnader finns på tomten.

Kulturhistorisk karaktärisering för Hyllinge kyrkoanläggning

Hyllinge samhälle tillkom på grund av kolbrytning och tegelbruk. Ett komplett samhälle byggdes upp mellan 1900-1920-talet efter trädgårdsstadens principer. Rester av gruvsamhällets bostäder finns kvar tillsammans med nybyggen från 1970-tal fram till idag. Kyrkan ligger mitt i byn omgiven av hus från olika tidsepoker.

Kyrkan är omringad av en cirkel av klotlönn och en cirkelrund stenlagd ränna i gräsmattan. Cirkelns form kontrasterar positivt mot kyrkans strama formspråk. Trädens tidigare kompletta och tätare cirkel behöver kompletteras med nya träd. Ett nytillkommet nätstängsel framför entrén är störande och inget positivt tillskott.

Kyrkan invigdes 1981 och är ritad av arkitekt Wolfgang Huebner. Byggnaden innehåller både kyrka och församlingslokaler.

Anläggningen karaktäriseras av ett sparsmakat, modernistisk formspråk med strama former och få material. Den är inspirerad av cistercienserorden asketiska formgivning. Väggarna är byggda av oputsad betongsten, oftast med tegelformat.

Byggnadskropparna är grupperade runt en inre atriumgård med en ”pelargång” som kommunikation. Kyrkan höjer sig över de övriga utrymmena och kyrkans gavlar höjer sig som murskivor över pulpettak.

Hela anläggningen är utan takutsprång vilket både har traditionella skånska och moderna referenser. Kyrkan ger ett skarpskuret, kompakt, slutet och stramt intryck. De låglutande pulpettaken var tidigare belagda med falsad zinkplåt vilket tyvärr är utbytt till papptak. Få fönster i kyrkan förstärker det inåtvända. Församlingslokalerna vänder sig däremot utåt med fönster i markplan. Fönstren är rytmiskt placerade med betongpelare emellan och betongbalk ovan som bildar T-kors. Kyrkan har en mycket speciell och ovanlig takavvattning med stuprör som består av vinklade öppna trärännor klädda med plåt.

Interiört är det tre material som dominerar. Väggar murade av betongsten, golv av kvadratiska naturasfaltplattor och ljus trä. Golvplattorna är gjorda av pulveriserad kalksten som innehåller naturlig bitumen. Materialet är ljuddämpande och slitstarkt.

Anläggningens material är få, lågmälda, gedigna, råa och samstämda. Här finns inga döljande lister, foder eller målarfärg på väggarna. Materialen är grå betongsten, svartgrå golvplattor, björk och fur i tak och inredning. Arkitekten valde materialen med en ”strävan till kärvhet”, enligt egen utsago i intervju.

Kyrkan förenar modernism med klostrets traditionella former. Den utmärks av enkla och rena drag, enhetligt val av material, en omsorg om detaljer och ett teologiskt perspektiv på kyrkorummets uppbyggnad och från början en sparsmakad inredning. Arkitekten har velat ge upplevelser av andliga dimensioner och skapa betydelsebärande detaljer. Det finns flera sådana som t ex T-korsen och springorna.

Anläggningen förenar två olika synsätt med en kyrka som är sluten med himmelskt ljus som skapar avskildhet och ro och församlingslokaler som är öppna mot omvärlden. Kyrkorummet visar på en ny mer demokratisk liturgi där koret är i samma nivå som långhuset, altaret är framskjutet och fristående med prästen vänd mot församlingen och orgeln står i koret.

Kyrkorummets höga takhöjd kontrasterar mot det låga taket i den omgivande pelargången. Färgsättningen är mild med grått och svart men ändå varm med mycket trä i inredning och tak. Taket i kyrkorummet är detaljerat utformat.

Rummet är koncentrerat och inåtvänt med fokus på altaret och det stora högsittande korfönstret där himlen syns. Fönstret har inga synliga karmar. Mitt bakom altaret är en öppen fog i muren från golv till tak. Tyvärr hänger där en textilapplikation som inte överensstämmer med rummets arkitektur.

Denna spricka, skåra eller öppning kommer igen på många ställen i byggnaden. I ytterväggen på kyrkgavlarna, bänkarnas gavlar, i dörrarnas mittskåra, i den smala prästingången under korfönstret. Sprickan kan tolkas på många olika sätt som t ex "den öppna vägen till Gud" eller "det händer något bakom, döden är inte slutet". Rummet inger mystik och har en sakral stämning med överljus. Det utstrålar tyngd, vila och skydd mot omvärlden.

Församlingsbyggnaderna har samma konsekventa och sparsmakade materialval som kyrkan och de har gemensam utformning av väggar, golv och dörrar.

Kyrkans värde består i att den har en konsekvent, genomarbetad och stämningsbärande arkitektur med stark materialitet. Om de som brukar och arbetar i kyrkan förstår dess värde är chansen större att de kan bevara dess kvaliteter.

Kyrkan har haft tekniska problem från start med läckande tak, vatteninträngning i murar och vid fönster. Detta måste förstås lösas samtidigt som hänsyn tas till kyrkans arkitektur.

De tillägg som gjorts till kyrkan, bland annat förråd i entrérummet, gipsvägg i konfirmandrummet, inklädnad av innertaken i vissa rum, utbytt zinktak, mer inplåtningar, byte av yttre armatur och nytt nätstängsel vid entréplatsen har inte varit

positivt för kyrkans utseende.

Rekommendationer

- Byggnadens yttre bör bibehållas. Förhoppningsvis kan tillkommande plåtar minimeras.
- Kyrkorummet med sin starka materialitet bör bibehållas. Eftersom rummet är sparsmakat blir det känsligt för alltför mycket tillagda inventarier. Viktigt att installationer i kyrkorummet förblir dolda.
- Övriga rum i anläggningen kännetecknas också av stark materialitet där det är viktigt att behålla väggar, golv, tak och dörrar.
- Soptunnor bör inte placeras i förrummet.
- Cirkeln med klotlönn runt kyrkan bör kompletteras och små träd på atriumgården bör planteras.

Skydd m.m.

Kyrkligt kulturminne. 4 kap. Kulturmiljölagen. Tillkommen efter utgången av år 1939. Omfattas inte av tillståndsplikt 4 kap. 2§.

Anläggningen ligger inom av länsstyrelsen utsedd särskilt värdefull kulturmiljö.

Källor och litteratur

http://www.regionmuseet.se/rapporter_pdf/2012/2012-007.pdf

Översiktsplan 2012 Åstorps kommun. Samråd hösten 2011.

<https://sv.wikipedia.org/wiki/Hyllinge>

<http://www.hyllinge.se/272/>

Moderna kyrkobyggnader, *Elisabeth Andersson, Projektrapport 2011*

Besiktning utlåtande vattenläckage vid fönster, *Tyréns 2016-03-09*

Pärm med tidningsartiklar från NST, HD och Arbetet som förvaras i kyrkan.

Övriga uppgifter

Denna rapport, en kulturhistorisk karaktäristik och bedömning av Hyllinge småkyrka, Åsbo kontrakt, har upprättats av:

Kristina Simonsson, Arkitekt SAR/MSA, (rapportförfattare, foto och inventering)

Karl Johan Kember (granskning), Arkitekt SAR/MSA, Certifierad sakkunnig avseende kulturvården

J AIS arkitekter AB, Sundstorget 3, 251 21 Helsingborg, 042-14 92 30, www.jais.se

Inventeringsdatum: 2016-04-26

Färdigställd rapport: 2016-11-21

Hyllinge småkyrka byggnadsbeskrivning

Stomme:	Murverk-betong
Fasadmaterial:	Fasadmaterial lika med stomme
Fasadkulör:	Ofärgat-grå
Takform:	Pulpettak
Taktäckningsmaterial:	Papp
Byggnadsdel:	Kyrkodel Församlingslokaler